

Jan Przybyłowski

"Współczesne modele pastoralnej działalności Kościoła", Ryszard Hajduk, Olsztyn 2011 : [recenzja]

Warszawskie Studia Pastoralne 19, 354-359

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzja książki: Ks. dr hab. Ryszard Hajduk, *Współczesne modele pastoralnej działalności Kościoła*, Olsztyn 2011 (Biblioteka Wydziału Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie nr 68)

Modele wprowadzane w czyn tworzą nowe obszary doświadczeń, które służą pozytywnemu lub negatywnemu zwerifikowaniu i zmianie teorii. Na podstawie zmodyfikowanej teorii tworzy się kolejne modele, przez które można przeobrażać praktykę. Teoria i praktyka modelowania w teologii pastoralnej są treścią książki Ryszarda Hajduka: *Współczesne modele pastoralnej działalności Kościoła*.

Druk tej pozycji naukowej poprzedziła kilkuletnia kwerenda biblioteczna prowadzona przez Autora w Polsce oraz w krajach europejskich i południowoamerykańskich. Dzięki niej Kandydat zebrał bogaty materiał teologicznopastoralny, który wykorzystał do stworzenia własnej wizji modelowania działalności pastoralnej Kościoła, wypełniającego misję Chrystusowego dzieła zbawienia w świecie współczesnym.

Dzisiejsze modele praktyki kościelnej wymagają nieustannej korekty, a czasami nawet rewolucyjnych zmian. Zapoznając się z treścią książki ks. R. Hajduka można odnieść wrażenie, że Autor unikał jednak zbyt radykalnych rozwiązań, skupiając się bardziej na solidnej podstawie Magisterium Kościoła i sprawdzonej teorii klasyków teologii pastoralnej. Jest to jednak podstawowy walor tej pracy naukowej, która przed-

stawia całościową wizję modeli pastoralnych z uwzględnieniem solidnej teorii teologicznej i praktyki kościelnej osadzonych na analizie aktualnych przemian w Kościele i w świecie.

Książka składa się z sześciu rozdziałów. Pierwsza część zawiera opis modeli w eklezjologii i teologii pastoralnej (rozdział I). Autor nakreślił w niej ogólną teorię modelowania w nauce i omówił możliwości wykorzystania modeli w teologii praktycznej. Pięć kolejnych rozdziałów prezentuje najnowsze modele misji pastoralnej Kościoła dzisiejszego. Każdy z tych rozdziałów ma z góry założoną strukturę. Najpierw Autor przedstawia i charakteryzuje współczesne przemiany zachodzące w świecie (znaki czasu), a następnie wskazuje na odpowiedź Kościoła, którą stanowi konkretna forma działalności pastoralnej. Po umocowaniu fenomenologicznym i teoretycznym modelowej propozycji działania kościelnego Autor przechodzi do praktyki kościelnej. Jest to trzeci punkt w przyjętej przez niego strukturze modelu pastoralnego. W tej części Autor nakreśla imperatywy pastoralne misji zbawczej Kościoła, wypełnianej w ramach czterech funkcji: królewskiej, prorockiej, kapłańskiej i wspólnotowej. Ostatni punkt modelu stanowią uwagi krytyczne.

Przyjęta przez Autora struktura prezentowania współczesnych modeli pastoralnych jest klarowna i logiczna. Jej założenia zostały omówione we *Wstępie* i *Rozdziale I* – wprowadzającym. We *Wstępie* Autor stwierdza, że teologia pastoralna ma swoją specyfikę jako eklezjologia egzystencjalna, albo eklezjologia praktyczna. Nie ogranicza się ona jedynie do zgłębiania nauki chrześcijańskiej, ale uwzględnia również kairologię, czyli teologię znaków czasu.

W teologii pastoralnej obowiązuje nadal trójstopniowy podział funkcji w misji zbawczej Kościoła: prorocka, kapłańska, królewska. Autor, powołując się przede wszystkim na teolo-

gów hiszpańskojęzycznych, przyjął pięć modeli pastoralnych dziś dominujących: ewangelizacja, terapia, mistagogia, gościnność, *communio*. Cztery z nich, zdaniem Autora, odpowiadają podstawowym wymiarom działalności pastoralnej: liturgia (model tradycyjny), komunია (model wspólnotowy), głoszenie Ewangelii (model ewangelizacyjny) oraz służba na rzecz potrzebujących (model wyzwalający) – s. 10-11. Autor, dodając element komunii, zakłada więc, że misja zbawcza Kościoła zawiera nie trzy a cztery funkcje zbawcze. Ten zabieg merytoryczny sprawił, że pojęcie *communio*, które jest owocem posoborowej eklezjologii, z określenia wspólnoty kościelnej zostało zakwalifikowane do funkcji zbawczych. Jest to jednak śmiała teza, która wymagałaby osobnego uzasadnienia. Misja zbawcza nie ulega bowiem zmianie, choć pojawiają się nowe sposoby, nowy zapał w ich wypełnianiu, a odnawia się jedynie pojęcie Kościoła. Ewolucję w tym obszarze widać wyraźnie w nauczaniu Soboru Watykańskiego II i teologii posoborowej. Ani jedno, ani drugie nie stanowi jednak dostatecznej podstawy do przełamania objawionej misji Kościoła, spełnianej w ramach trzech funkcji zbawczych. Komunია nie może zatem spełniać misji zbawczej, gdyż jest jej konstytutywną częścią, tak jak osoba kapłana wyświęconego, misja kanoniczna, która legitymizuje działania hierarchii, a przede wszystkim znaki i symbole uobecniające Chrystusa zbawiającego, który jest Prorokiem, Kapłanem i Królem.

Niewątpliwym walorem rozprawy jest natomiast zwrócenie uwagi na rolę ewangelizacji, terapii, mistagogii, gościnności i *communio* w pastoralnej działalności Kościoła. Analizując te zagadnienia, Kandydat nakreślił sugestywny obraz aktualnej sytuacji współczesnego człowieka, a poszukiwanie praktycznych rozwiązań praktycznych osadził na solidnym fundamencie Magisterium i teologii. Ten fenomenologiczno-teologiczny

kontekst stał się właściwą podstawą do teologicznopastoralnych dociekań prowadzących do określenia praktycznych wskazań dla działalności pastoralnej Kościoła w podwójnej perspektywie: cały Kościół jest równocześnie przedmiotem i podmiotem działań pastoralnych. Należy zastanawiać się nad działaniami pastoralnymi zarówno o w wymiarze intra, jak i extra do czego potrzebna jest refleksja o Kościele i samorefleksja Kościoła. Ta dwuwymiarowa eklezjologia jest dziś obszarem niezmiernie ważnym w badaniach teologicznych i pasterskiej misji Kościoła. Przekonujące przedstawienie wizji Kościoła jest nie do przecenienia w konfrontacji z poglądami deprecjonującymi tradycyjne rozumienie misji zbawczej i jej znaczenia dla właściwego rozwoju życia i działalności wspólnoty eklezjalnej.

Bardzo ciekawym materiałem teologicznopastoralnym jest rozdział pierwszy. Autor, wykorzystując wiedzę naukową, bardzo syntetycznie, ale jednocześnie wyczerpująco przedstawił teorie modeli. Następnie w oparciu o Magisterium i pozytywną teologię, zaprezentował zastosowanie modeli w teologii pastoralnej. Należy jednak zauważyć, że Autor zbyt sztywno potraktował wspomniane wcześniej określenie teologii pastoralnej, dlatego tytuł punktu trzeciego w tym rozdziale jest mało precyzyjny (*modele pastoralnoeklezjologiczne*): wystarczyło bowiem pozostawić albo nazwę modeli pastoralnych, albo eklezjologicznych. Podkreślić natomiast należy znaczenie zawartych w pierwszym rozdziale wstępnych rozważań Kandydata. Są one ważne ze względu na toczące się stale wśród teologów pastoralnych dyskusje metodologiczne. Swoimi przemyśleniami Kandydat włącza się twórczo w te dyskusje. Uwagi dotyczące założeń teoretycznych są również istotne ze względu na badania zawarte w dalszych częściach rozprawy. Wyjaśniają w dużej mierze kierunki podejmowanych badań

oraz sposób interpretacji konkretnych zagadnień teologiczno-pastoralnych.

Jako ważny walor pracy docenić należy dbałość Autora o uściślenie terminologiczne zarówno we *Wstępie*, jak i w rozdziale pierwszym. Dzięki temu czytelnikowi łatwiej jest zapoznawać się z treścią rozprawy. Rola poczynionych przez Kandydata objaśnień tych pojęć staje się szczególnie widoczna, gdy Autor, posługując się nimi w dalszych rozdziałach, ukazuje ich wzajemne związki treściowe. W trakcie prowadzonych wywodów ks. R. Hajduk, wzbogacając treściowo wspomniane pojęcia i używając ich w różnych kontekstach, doprowadza do ich ostatecznego wyjaśnienia.

W refleksji nad sposobem tworzenia modeli pastoralnych zabrakło jednak diskutowanego wśród teologów zagadnienia korzystania z badań empirycznych w teologii pastoralnej. Autor opowiada się zdecydowanie za interdyscyplinarnością badań teologiczno-pastoralnych, przyjmuje też trzyetapowy schemat postępowania badawczego: wyznaczenie elementu normatywnego, analiza i ocena aktualnej sytuacji, i wyznaczenie praktycznych imperatywów (s. 30), nie zajmuje się jednak szerzej ewentualnym wykorzystaniem wypracowanych przez nauki społeczne metod empirycznych dla zbadania konkretnego zjawiska społeczno-kościelnego. Dane, pochodzące z takich badań, stanowią często podstawę do oceny sytuacji, w jakiej Kościół żyje i działa, i formułowania postulatów, wpływających na inicjatywy pastoralne.

Oryginalne rozwiązanie problemu modeli pastoralnej działalności Kościoła to podstawowe osiągnięcie rozprawy. Walo-rem prowadzonych w tej dziedzinie badań jest skupienie się na nowych wyzwaniach, jakie współczesny świat stawia przed Kościołem. Praca ks. R. Hajduka zawiera sporo kwestii szczegółowych, które ujęte zostały w sposób nowatorski. W książce

brakuje jednak rozwinięcia zagadnień dotyczących udziału kapłanów i laikatu w realizacji imperatywów duszpasterskich modelowanych przez teologię pastoralną. Szczególnie ważna w tym względzie jest potrzeba stałej formacji kapłańskiej i formacji chrześcijan świeckich. Nieustanne i szybkie zmiany zachodzące w dzisiejszym świecie i dokonujące się równoległe z nimi przemiany mentalności człowieka wymagają ciągłej pracy formacyjnej.

Podkreślić należy zwłaszcza konieczność odnowy permanentnej formacji kapłańskiej. To, co zdaje się być oczywiste w każdym prawie zawodzie, nie zawsze dociera do świadomości kapłanów, zdających się trwać w przekonaniu, że mogą po-prześcić na formacji seminaryjnej. W działalności duszpaster-skiej godne uwagi jest także wskazanie kierunków stałej for-macji ludzi świeckich, co wiąże się z potrzebą zaproponowania szczegółowych działań, które mogą stać się podstawą do pod-jęcia konkretnych sposobów formacyjnych. Tych elementów brakuje w tej pracy, ale nie umniejsza to wszystkich walorów całości rozprawy.

Ks. Jan Przybyłowski